

Prof. Dr. phil. Josef Vojvodík, M.A.
 Ústav české literatury a komparatistiky FF UK
 nám. Jana Palacha 2
 116 38 Praha 1
 e-mail: Josef.Vojvodik@ff.cuni.cz

**Oponentský posudek na diplomovou práci Anny Fremrové
*Motivy, obrazy a (auto)stylizace českého dekadentního symbolismu***

Jak signalizuje název diplomové práce Anny Fremrové, jde o rekonstrukci motivů a obrazů českého dekadentního symbolismu se zaměřením na specifický životní postoj symbolistického tvůrce umění, jímž je *stylizace*. Otázka *stylu* je ostatně jednou z centrálních otázek v estetice a teorii umění kolem 1900 (Alois Riegl, Heinrich Wölfflin ad.).

Autorka vychází z podnětné teze Roberta B. Pynsenta o interstatalitě české společnosti a kultury, jejímž specifikem je podle Pynsenta – i v geopolitickém smyslu – hraniční pozice, tranzitivita mezi protikladnými stavy jako nemoc a (sexuální) extáze, den a noc, halucinace a sen, ale také androgynismus apod. Možno namítnout, že tyto interstatuální stavy a jevy nejsou specifické výhradně či zejména pro českou kulturu, nýbrž mohou platit pro kulturu a umění (přinejmenším) střední Evropy vůbec. Ale pozice Prahy byla (z různých důvodů, které zde netřeba zmiňovat) přece jen výjimečná. Autorka však tezi o interstatalitě velmi pěkně demonstruje na konkrétních příkladech, zejména na básnických textech Karla Hlaváčka nebo Karáska ze Lvovic.

Jistě: také důraz na *vizualitu* možno považovat za jeden z klíčů k pochopení umění a kultury *fin de siècle*. Wagnerovský model univerzálního „všeuměleckého díla“ (*Gesamtkunstwerk*) dominuje celé moderně a avantgardě od konce 19. století až do čtyřicátých let 20. století. Vedle vizuality je to tedy hudba a hudebnost. Poetika symbolismu se obrací k samotnému básnickému jazyku a objevuje a rozvíjí jeho dosud nevyužitě potence: sugestivní účinek rytmu, zvuku, otevření významového potenciálu slov, netušených asociací, objevení *hudby* slov, napětí mezi abstraktním a konkrétním atd. Symbolismus rozvíjel strategii vyjádření „neurčitého“ a „neurčitelného“: jde o představu řeči, již je odebrána schopnost zobrazování, ztvárňování *vnitřní* reality. Schopnost zobrazování skutečnosti prostřednictvím řeči je v symbolismu negována ve prospěch specifické umělosti ztvárnění. „Hudba slov“ zde hraje dominantní úlohu. Proto oceňuji, že autorka neopomenula věnovat pozornost také synestéziím a synestetickým kvalitám symbolistických textů.

Všechna umělecká média se v symbolismu podílejí na absolutizaci estetického s cílem estetizace všech oblastí života, to platí i pro ostatní oblasti (sociální, pragmaticko-praktickou, společensko-kulturní), dokonce i sféra všedního života měla být integrována do sféry estetického.

V dílčích kapitolách se autorka zabývá jednotlivými paradigmaty dekadentního symbolismu (smutek, osamocení, krajina v duši, sen, bolest, smrt, rozklad ad.) a (auto)stylizacemi dekadentních tvůrců umění (obraz ženy, kněz, androgyn, Kristus, ale také satan, napětí mezi apollónskou spiritualitou a dionýskou pudovou tělesností ad.).

Zdařilé jsou také motivicko-sémantické sondy do básní autorů českého dekadentního symbolismu, na nichž autorka ukazuje a interpretuje stylizační strategie autorů *fin de siècle*, jejichž podstatu tvoří úsilí o transpozici „textu“ reálného života do ideálního „textu umění“. Všednost, pociťovaná jako nedokonalá, měla být uměleckými prostředky estetizována, proměněna, přetvořena v něco ideálního: v co nejdokonalejší artefakt. Jako takový byl vnímán i *dandy*. Nezanedbatelným aspektem těchto stylizací byl vztah symbolistů k tradici, jenž byl afirmativní, eklektický, se zvláštním zaujetím pro antickou klasiku, středověk, historismus. S tím souvisí inscenovanost, teatralnost, strojenost místo autentičnosti realizace a naplnění uměleckého tvoření v životě. Básník jako tvůrce umění se jednoznačně vymezoval vůči reálnému životu (především vůči současnosti a současnému životu) a proto přijímal pluralismus stylizací a rolí. Vystupuje, jak Anna Fremrová ukazuje, jako prorok, kněz (umění), světec, „mučedník touhy“, vizionář, „básník morózní“, ale také „škaredý zjev“, „vyděděný král“, šílenec atd. Umělecká existence byla mytologizována a mystifikována. Karáskova úvodní báseň *Zazděných oken (Jsem starý flagelant...)* je přímo paradigmatickou básní, v jistém smyslu „sumou“ těchto stylizací a rolí. Pozoruhodným fenoménem jsou symbolistické stylizace, teatralizace života a historizace vlastní přítomnosti již proto, že prozrazují silný rozpor a velkou nejistotu: na jedné straně striktní odmítání epigonství 19. století (konflikt mezi symbolisty 90. let a lumírovci) a pociťování historické tradice jako zátěže, zároveň však strach, tuto tradici odmítnout. Pro symbolistickou modernu vyjádřil tento zlom s tradicí s mimořádnou ostrovní a jedinečně sugestivní silou svého stylu Friedrich Nietzsche.

Rekonstrukcí stylizací, postojů a rolí v českém dekadentním symbolismu Anna Fremrová ve své práci ukázala, že časté pojetí *dekadence* jako chorobnosti, rozvratu a úpadku je redukcionistické a poplatné dobovému (avšak dlouhou dobu vlivnému) diskurzu patologizace moderny. Naopak: již v dekadentní fázi symbolismu silně působí výše zmíněný konflikt a napětí mezi vědomím *konce* „staré“ epochy a vědomím něčeho nového, co nastává, přitahuje a provokuje entuziasmus a zároveň strach. Tezi o patologičnosti „úpadkové dekadence“ zpochybnil a odmítl historik umění a autor *Otázek stylu (Stilfragen, 1893)* Alois Riegl ve své proslulé knize o artefaktech uměleckého průmyslu pozdního Říma (*Die spätromische Kunst-Industrie, 1901*), kde ukázal, že to, co bylo do té doby archeologií a dějinami pozdně antického (resp. raně křesťanského) umění interpretováno a diskvalifikováno jako projev „dekadence“ a úpadku umění, nese v sobě již počátek nového vzruchu, stylu a nového, původního „uměleckého chtění“.

Ve své práci prokázala Anna Fremrová kompetentní obeznámenost nejen s poesíí české *fin de siècle*, ale také s odbornou literaturou k tomuto tématu, s níž pracuje velmi svědomitě. Vyzdvihl bych také její schopnost citlivé, zároveň však výstižné interpretace a důslednost v konceptualizaci zvolených teoretických a metodologických východisek ve vztahu k interpretovaným básním.

Navrhuji proto hodnocení „**výborně**“ (1).